

MAGASIN

JUNI
2019

LEVENDE NATUR

ÅRGANG 37

Derfor ser du færre
sommerfugle og bier

SOYABØNNENS TO SIDER

Mætter grisen
men
truer jaguaren

KOALAEN

Sådan kæmper vi for at redde Australiens unikke pungdyr

12340 SE 345882

No 0013 658 2568

JEG ELSKER KOALAER – MEN JEG KAN IKKE LEVE UDEN INSEKTERNE!

Alle forældre ved, at det værste, man nogensinde kan bede dem om, er at vælge mellem deres børn. Og sådan havde jeg det unægtelig, da Levende Naturs dygtige redaktør bad mig om at skrive lederen til dette nummer. “Du skal enten skrive om verdens insekter eller om koalabjørnene i Australien,” sagde hun. “Frit valg!”

Og indrømmet: koalaer er dæleme søde. Uimodståelige, hvis vi skal være helt ærlige. Men jeg har alligevel valgt at skrive om insekterne. Og lad mig kort forklare hvorfor: De er helt og aldeles uundværlige!

Insekterne er planetens arbejdsmænd. De bestøver blomsterne, spreder planternes frø, nedbryder naturens affald og frigør næringen til andre, skaber den rette jordkvalitet til planterne og masser af andre nyttige ting. Og ikke mindst: de udgør hovedparten af føden for en lang række af de mange andre dyr, vi elsker så højt.

Men koalaerne er jo truede, mens der er masser af insekter, tænker du måske? Tja, måske. Men faktisk er insekterne også i gigantiske problemer. Mere end 40 procent af verdens insektarter er i tilbagegang, og en tredjedel er udryddelsestruede. Faktisk forsvinder 2,5 procent af alle verdens insekter hvert år. Det betyder, at halvdelen af insekterne er væk om sølle 50 år!

Insekterne er ikke så søde som koalaerne. Men tror mig: du vil savne dem, hvis de en dag forsvinder. Derfor arbejder WWF for at bevare store, intakte økosystemer, hvor der er plads til alle verdens dyr – fra irriterende myg til elskelige koalaer. Sunde økosystemer giver en sund verden. Og en sund verden giver sunde, glade mennesker.

Derfor elsker jeg koalaer. Men jeg kan ikke leve uden insekterne.

Uanset hvilke dyr, du elsker, er vi glade for, at du deltager i kampen for vores allesammens planet. Den har brug for al den hjælp, den kan få!

De bedste naturhilsner

Bo Øksnebjerg

Bo Øksnebjerg
Generalsekretær – og insektelsker!

KOALA I KRISE
Australiens nationale symbol er hjemløs

06

FÅ TO SIDER AF SAMME BØNNE

14

© ISTOCKPHOTO.COM

MØD BUSTER, DER BOR
FJERNT MOD NORD

12

© JIM BRANDENBURG/NATURE PICTURE LIBRARY

20

DANMARKS STORE
INSEKTER FORSVINDER

© LARS KRISTENSEN

SIGNE WENNEBERG FORTÆLLER
OM EN MAGISK AFTEN

26

© CARSTEN BUNDGAARD

BLIV KLOG PÅ VERDENS STØRSTE
ROVFISK, HVIDHAJEN

18

© REINHARD DIRSHERL/RITZAU SCANPIX

WORLD WIDE
FUND FOR NATURE

er en privat og uafhængig organisation, som arbejder for at løse globale natur- og miljøproblemer.

WWF arbejder over hele kloden, og WWF Verdensnaturfonden er den danske afdeling.

Formålet med WWF's arbejde er at sikre naturen som livsgrundlag for mennesker og dyr.

Læs mere om WWF Verdensnaturfonden på wwf.dk

WWF
Verdensnaturfonden
Svanevej 12
2400 København NV.
Tlf. 35 36 36 35
E-mail wwf@wwf.dk
Giro 500-2001

Ansvarshavende redaktør
Cirkeline Buron

Redaktør
Maria Houen Andersen

Mail til redaktionen
levende.natur@wwf.dk

AD
Manguster

Forside
© Doug Gimesy / WWF-Aus

Tryk
All Graphic

Oplag
20.000

Du kan blive medlem ved at betale minimum 360 kr. om året. Levende Natur sendes gratis til medlemmer.

PurePrint® by KLS
Produced with 100% recycled paper
at KLS Papermill, US

5 spørgsmål til NATURNØRDEN

TEKST : SIMBADA FETIC FOTO: JONAS LYSHOLT

TEMA:
DANSK
NATUR

Thor Hjarsen har haft en enorm interesse for naturen, siden han var 11 år. Det var især fuglene, der interesserede ham, hvorfor han fik en uddannelse i tropisk ornitologi. Siden da, har Thor Hjarsen arbejdet som ekspert hos både Miljøministeriet og Grønlands Selvstyre samt været naturvejleder og underviser. I dag er han seniorbiolog hos WWF, hvor skov, biodiversitet og truede dyr er hans primære arbejdsområde.

Sølvheje. ©Hugh M. Smith

HAR VI FÅET NYE ARTER I DANMARK?

Torben Høj, Odense

SVAR

Ja! Klimabælterne bevæger sig mod nord, og det betyder, at der kommer flere arter til sydfra. Der er flere arter i et varmere økosystem, så artstallet stiger langsomt i Danmark. Det er typisk de arter, der spreder sig hurtigt, vi ser komme. Vi har fået nye arter som hvepseedderkop og sølvheje. Da jeg var ung fuglekigger, skulle man til Holland for at se sølvhejen. I dag er den hyppig herhjemme.

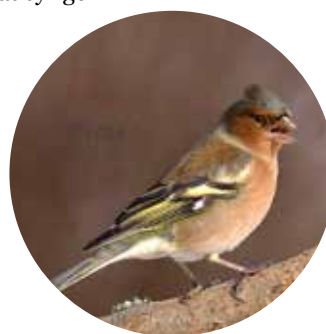
Men med spredningen følger også et ansvar. Vi må især sikre, at arter, som spreder sig langsommere, har egnede levesteder – natur-områder, der kan virke som ”trædesten” for dem, når de bevæger sig mod nord. Og vi skal ikke være bekymrede for dem. Arter, der kommer af sig selv grundet klimaforandringer, er ikke invasive og er dermed ikke en trussel for biodiversiteten i Danmark.

HVAD SKAL VI SØRGE FOR AT OPLEVE I NATUREN I JUNI?

Elsebeth Nørhave, Valby

SVAR

Jeg ville stå tidligt op og tage ud til skoven eller mosen og lytte efter fuglestemmer. Her starter nattergalen med at synge omkring klokken fire, og så vågner fuglene i en bestemt rækkefølge herefter. Mange af dem er trækfugle, der er her om foråret for at yngle. Omkring klokken seks-syv stykker vil der være en kakofoni af fuglestemmer: solsort, sangdrossel, rødhals, bogfinke, broget fluesnapper, rødstjert og mange andre.

ER DET RIGTIGT, AT VI IKKE MÅ RØRE VED FUGLEREDER?

Cecilie Larsen, Vejle

SVAR

Vi skal selvfølgelig ikke forstyrre de vilde dyr – men det er en skrøne, at fuglene ikke vender tilbage til reden, hvis du har rørt ved den. Ligesom at det er en skrøne, at svaner kan brække en arm.

HVOR MANGE SOMMERFUGLEARTER HAR VI MISTET I DANMARK?

Else Andersen, Hjørring

SVAR

Vi har mistet hele tolv sommerfuglearter, som ikke længere findes i Danmark. De fleste af dem er knyttet til skove. Moderne skovbrug er derfor hovedårsagen til, at de er væk.

I oktober vil vores biolog Henrike Semmler svare på spørgsmål i magasinet. Så har du et spørgsmål, der drejer sig om hav eller fiskeri, så skriv til redaktør Maria Høen Andersen på: m.andersen@wwf.dk.

SKAL DIN VIRKSOMHED STØTTE NATUREN?

Støt arbejdet for at sikre verdens natur ved at blive erhvervssponsor i WWF Verdensnaturfonden. Der findes tre forskellige sponsorater for danske virksomheder, der koster mellem 3.500 og 25.000 kr. om året. Erhvervssponsoraterne er fuldt fradragsberettigede – læs mere på wwf.dk/erhvervssponsor.

Virksomheder, der støtter med mere end 25.000 kr.
Earth Control, Essential Foods, Garber ApS, Jørgen Kruuse A/S, Københavns Listefabrik, Paper Collective, Planet Pride A/S, Rødovre Centrum.

Virksomheder, der støtter med 10.000 til 24.999 kr.
Add-on Products, Aksel Benzin, Ejendomsselskabet Oasen ApS, Fokumæglerne, Fynbo Foods, GodEnergi, Kingfish, Raaco, Regner Grasten Film, RigtigHundemad, Superkoi, Søndergaard Nedrivning.

KOALAER I KRISE

DE HAR INGEN STEDER AT GÅ HEN

Forskere spår, at koalaen er uddød i det østlige Australien i 2050. Men hvordan kan det gå så galt for et af verdens mest elskede dyr og nok det stærkeste nationale symbol for landet "down under"?

TEKST: MARIA HOUEN ANDERSEN // FOTO: © CLARE GOVER, RETURN TO THE WILD INC. / WWF-AUS

En ung koala sidder i en lygtepæl i Darling Downs, Queensland, Australien. Koalaen havde ingen steder at gå hen. Et større boligbyggeri var skyld i, at en del træer, som var beboet af koalaer, blev fældet, og den øgede trafik i området gjorde det særlig svært for koalaerne at krydse vejen og finde sig et nyt hjem. Det lykkedes dog et redningshold at få den unge koala ned. Hun var meget dehydreret og stresset af den enorme varme, der er i området i januar. Det lykkedes heldigvis at genudsætte koalaen i et nærliggende naturområde næste dag.

En koala, der er kravlet op i toppen af en hegnsplæ, en stige eller en lygtepæl og sidder og klamrer sig fast med arme og ben, bliver et mere og mere almindeligt syn for befolkningen i staterne Queensland og New South Wales i det østlige Australien i disse år.

Normalvis er koalaen slet ikke så synlig i landskabet, for den viger meget sjældent fra sit trygge hjem i eukalyptustræet, hvor den sidder godt gemt bag de mange grønne blade. Og der er egentlig heller ingen grund til at forlade træet, for det sørger for både husly, mad og drikke til det grå pungdyr, der som det eneste dyr i verden udelukkende lever af eukalyptusblade. Koalaen, med sit store hoved, runde bløde ører og sorte snude, er et af verdens mest ikoniske dyr. Helt på højde med pandaen, tigreren, elefanten og isbjørnen. Den er elsket verden over og er nærmest blevet et symbol på Australien, hvor den lever som det eneste sted på kloden.

DET KOM SOM ET CHOK

Men blot fordi den har fået hæftet mærkatet "ikonisk" fast på sin bløde pels, er det ikke ensbetydende med, at koalaen lever i bedste velgående. Faktum er, at den er faretruende tæt på at blive udryddet fra den australske natur, hvilket i virkeligheden også er kommet bag på mange i befolkningen. "Australierne har generelt være uvidende om den udryddelses-krise, som er overgået koalaerne", forklarer Stuart Blanch hos WWF i Australien.

"For det første er koalaen de senere år blevet sjældnere i populærkulturen og dermed gledet lidt ud af folks bevidsthed, for det andet har koalaen aldrig være så nem at spotte i naturen, fordi den mest af alt sidder ganske stille i toppen af et eukalyptustræ. Derfor antager folk bare, at der stadig findes masser af koalaer i naturen", siger Stuart Blanc. Han leder til dagligt arbejdet i WWF Australien med at få ændret lovgivningen omkring fældning af skov i New South Wales. Lovgivning-

en tillader blandt andet, at der må fældes træer på 99 procent af de områder, som man ellers ved, er steder koalaerne lever.

"Lovene er gradvist blevet svækket siden 1990'erne. Det er chokerende at se, at træer, hvor der bor koalaer, bliver fældet. Det var ulovligt for 25 år siden. Siden da, har vi mistet mange hundredtusinder hektar skov, som var koala-levesteder. Det har betydet et fald i populationen på 42 procent fra 1990 til 2010", fortæller han.

"I DAG MENER MAN, AT DER ER UNDER 80.000 KOALAER TILBAGE I NATUREN, OG STATEN HAR DA OGSÅ LAGT EN SÅKALDT KOALA-STRATEGI, DER HAR TIL FORMÅL AT BEVARE ARTEN."

Stuart Blanch, WWF

"I dag mener man, at der er under 80.000 koalaer tilbage i naturen, og staten har da også lagt en såkaldt koala-strategi, der har til formål at bevare arten. Desværre er det en strategi, der i højere grad symptombehandler frem for at gøre

noget ved det egentlige problem, som er fældning af træer", fortæller Stuart Blanch.

I stedet fokuserer strategien på at hjælpe de koalaer, der har mistet deres hjem, fordi bulldozeren har ryddet det. Helt konkret er der lavet en indsats, der skal forsøge at stoppe hunde med at angribe koalaerne, som nu i højere grad bevæger sig rundt nede på jorden, efter de er flygtet fra det område, hvor deres træer er blevet fældet. Der er også sat penge af til at hjælpe frivillige, der gerne vil pleje sårede koalaer.

Og selvom det i høj grad må siges at være lappeløsninger, så er de også nødvendige, for rigtig mange koalaer er i den grad sårbare, når de vandrer rundt på landjorden for at finde mad, ly og vand. De er i stor fare for at blive ramt af en bil eller fanget af en hund. En del af dem er også hårdt sårede som følge af faldet fra det træ, de har siddet i, da det blev fældet, eller har kvæstelser fra andre faldende træer og lignende.

WWF-HUND SKAL HJÆLPE

Set i det lys kan det virke lidt ironisk, at det faktisk er en hund, der er årsag til store fremskridt i forhold til at redde koalaen. Hos WWF i NSW arbejder biologer og konservatorer nemlig ☹

Skovrydning til fordel for boligblokke i det sydøstlige Queensland.

© WWF

En koalamor med sin unge. De søger tilflugt på en stabel fældede træer nær Kin Kin i Queensland.

© Bliano / WWF-Aus

VIDSTE DU, AT... KOALAERNE FAKTISK KRAMMER TRÆERNE?

Forskerne mener, at det er fordi, træerne har en afkølede effekt på dyret, der lever et sted, hvor der kan blive utrolig høje varmegrader. Under hedeølger er træernes temperatur meget lavere end luftens, og koalaerne klemmer derfor deres mave ind mod de afkølede træer.

Du kan ane mærker fra koala-klør i træet.

© WWF-Aus / Stuart Blanch

WWF i Australien har trænet hunden Maya til at finde koala-ekskrementer. Når Maya finder koalalort, ved WWF, om der er koalaer i området, som er første og afgørende skridt til at kunne hjælpe og bevare arten.

©Veronica Joseph / WWF-Australia

Koalaen er uddød i Vestaustralien

Fra 1990 til 2010 er den samlede bestand af koalaer faldet med 42 procent. Det vil sige, at bestanden i den periode gik ned fra 326.400 koalaer til 188.000. De nyeste optællinger anslår, at der nu er under 80.000 tilbage i det fri. Indtil nybyggerne ankom til Australien i 1788, har der formodentlig været i størrelsesordenen 10 millioner koalaer.

Koalaen lever i Australiens østlige kystområde og i kontinentets sydøstlige hjørne. Den har tidligere levet i vest- og sydaustralske stater, men er nu uddød der.

Et ensomt træ står tilbage efter afskovning i det nordvestlige af New South Wales.

En landmand i Queensland var i gang med at reparere sit hegn, da han stødte på denne lille koalaunge, som klamrede sig til en pæl. Ved et kig omkring fandt landmanden ungens mor og en større han i et træ i nærheden. Han satte ungen under træet, hvor dens mor skyndte sig ned og reddede ungen op i træet.

side om side med hunden Maya, som har fået en helt afgørende rolle i forhold til at kunne beskytte de koalaer, der er tilbage. “Maya er ikke bare en fantastisk kollega, hun er faktisk mere effektiv end den mest erfarne biolog, når det kommer til at indhente data om koalaer. Det skyldes hendes ekstremt gode næse. Hun fungerer ligesom en narkohund, der finder narkotika, som ellers er skjult for det blotte øje. Når vi leder efter koala-afføring, som vi kan bruge i vores undersøgelser, ser vi den ofte ikke, fordi den ligger skjult under blade og grene. Men Maya kan lugte afføringen, uanset hvor den ligger skjult”, fortæller Romane Cristescu, der har trænet Maya og arbejder med hende i felten.

EN SNUDE UDEN LIGE

Faktisk er Maya blevet testet op mod et helt hold af mennesker, og det viste sig, at hun fandt koala-lort 150 procent flere gange, end menneskerne gjorde.

"LOVGIVNINGEN TILLADER BLANDT ANDET, AT DER MÅ FÆLDES TRÆER PÅ 99 PROCENT AF DE OMRÅDER, SOM MAN ELLERS VED, ER STEDER KOALAERNE LEVER".

Stuart Blanch, WWF

“Den slags grundighed er præcis, hvad vi har brug for, hvis vi skal kunne beskytte koalaen. Hvis vi som mennesker misser 30 procent af de steder, hvor der lever koalaer, så er det 30 procent, vi ikke kan beskytte. Og det ville have enormt negative konsekvenser”, siger Romane Cristescu. Maya er trænet ved at give

hende det, hun elsker allermost. Når hun finder en koala-lort, får hun helt enkelt lov til at lege med en bold. “Hun er besat af at lege med bolde. Hun ville allerhelst spille bold dag og nat. Og det gør arbejdet med hende rigtig, rigtig sjovt”, fortæller Romane Cristescu.

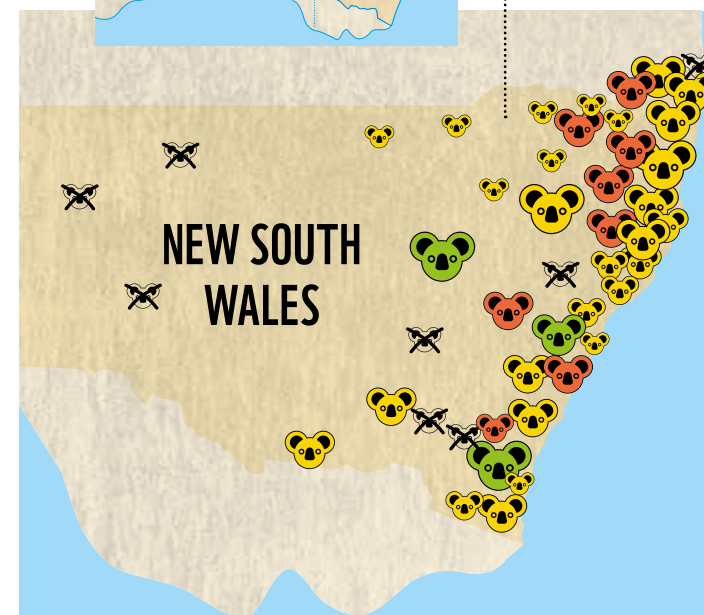
FREMTIDEN ER FULD AF HÅB

Spørger man Stuart Blanch, hvordan han spår fremtiden for Australiens koala, så er svaret optimistisk: “Australien har tilladt, at 30 pattedyr nu er uddøde. WWF er fast besluttet på, at koalaen ikke skal være nummer 31”. Han mener, at pendulet svinger mod, at vi kan nå at redde koalaen fra at uddø, men at det kræver et større kendskab til krisen blandt befolkningen, så presset på regeringen bliver øget. Og WWF gør alt for at skabe den nødvendige opmærksomhed.

“Vi må og skal kæmpe for at løse koalakrisen. Og løsningen er rent faktisk den samme, som også kan hjælpe os ud af klimakrisen. Vi skal beskytte skoven og plante træer. Vi har brug for hundred millioner flere træer til at huse koalaer og til at optage CO².” ☺

Hunden Maya sammen med sin ejer dr. Romane Cristescu (th.)

Så skidt står det til blandt koalaerne

Uddød	Antal koalaer				
	<100	100-500	500-1000	1000-2000	>2000
Nedgang	☹	☹	☹	☹	☹
Stabil	☺	☺	☺	☺	☺
Uvist	☹	☹	☹	☹	☹

(Kilde:Koala extinction risk in Eastern Australia. Paul *et al.* 2019)
Tendens i 48 koala-populationer.

ET BLÆRET SPRING

TEKST: MARIA HOUEN ANDERSEN // FOTO: JIM BRANDENBURG/NATURE PICTURE LIBRARY

Fotograf Jim Brandenburg fangede dette billede på Ellesmere Island, som ligger højt mod nord mellem Grønland og Canada. En ven havde fortalt ham om ulvenes særligt store nysgerrighed og frygtløshed på denne isolerede og ubeboede ø, og han var ivrig efter selv at opleve dem. Hans drøm blev til virkelighed, da han fik en større opgave, hvor han skulle tilbringe flere måneder med ulveflokken fordelt over tre sommersæsoner.

På billedet springer alfa-hannen, der hedder Buster, mellem to smeltende isblokke.

Om billedet siger Brandenburg: “Den altid selvsikre Buster var ikke bange for at afprøve lidt af hvert i sin konstante søgen efter mad. Et måltid kunne være enhver form for liv fra havet, der var skyllet op, som døde sæler, fisk eller fugle. Og så kunne alfahannen bestemt også godt lide at vise sig lidt over for de andre medlemmer af flokken”. ☺

Sojabønnen er løsningen på alt fra biobrændstof til et kødfrit liv, men den er også årsagen til, at de vilde dyrs hjem forsvinder, og biodiversitet går tabt. Her får du ...

TO SIDER AF SAMME BØNNE

TEKST: MAJA NYVANG // FOTO : SCANPIX OG ISTOCKPHOTO

DEN POSITIVE HISTORIE

om soyabønnen

Sojabønnen er smart. Den har et højt indhold af protein, som nemt bliver optaget i de dyr, der spiser den som foder.

EN IDEEL BØNNE TIL FODER

Kan du huske dengang omkring år 2000, hvor vi var bange for kogalskab? Lige pludselig kunne vi mennesker risikere at få en uhelbredelig hjernesygdom af at spise oksekød. Den galskab hos køerne var sojabønnen med til at redde os fra. Bønnen blev nemlig den nye løsning på foder, efter kød- og benmel blev ulovligt at fodre sine slagtedyr med på grund af risikoen for kogalskab. Og sojabønnen er smart. Den har ikke bare et højt indhold af protein, dens protein bliver også nemt optaget i dyrene. Faktisk er sojabaseret foder det foder, som grisene og køerne bedst optager protein fra. Og så har sojabønnen ovenikøbet også et højt udbytte per areal.

DEN NEGATIVE HISTORIE

om soyabønnen

Op mod 80 procent af den skov, der bliver fældet globalt, bliver fældet til fordel for afgrøder. Soja er den største kilde til afskovning.

DE VILDE DYRS HJEM FORSVINDER

Selvom én af de gode ting ved sojabønnen er, at vi kan producere meget soja på lidt plads, kræver den mængde, vi globalt forbruger, enorme arealer. Og desværre betyder det, at den begrænsede plads, vilde dyr har at leve på, bliver endnu mindre.

På trods af vores lille lands størrelse, beslaglægger vi i Danmark et område ude i verden på størrelse med Sjælland med vores årlige import af soja, som vi fodrer vores landbrugsdyr med. Hvert år fødes over 25 millioner grise i Danmark. Vi er Europas suverænt største svineproducent målt i forhold til areal og indbyggertal, og 96 procent af den soja, vi importerer, bliver brugt til dyrefoder. Vi importerer blandt andet fra landene Argentina, Paraguay og Brasilien. Og netop disse sydamerikanske lande kæmper med, at deres produktion af soja forårsager omfattende ødelæggelser af naturområder. Det betyder, at pattedyr som bæltedyret, myreslugeren og lavlandstapiren mister deres levesteder. ➞

DIN SALAT RYDDER IKKE SKOV

Hvor mange gange har sojasauce ikke reddet en lidt kedelig ret? Den serveres ikke kun på din lokale sushibar, men er ved at være fast inventar i danskernes køkken, og har næsten fået status som ketchup. I Asien har de altid vidst det, og nu er det efterhånden også gået op for os på den nordlige halvkugle: Soja er en genial ingrediens, der kan tage mange former. Sojasauce er fermenterede sojabønner, mens sojamælk er lavet af pressede bønner, og tofu har du ved blot at tilføje magnesium til frisk sojamælk. Du kan også købe umodne sojabønner, også kaldet edamamebønner, og lave en lækker salat. Soja er nemlig ikke bare ideel til dyrefoder, den er også en fortræffelig spise for os mennesker, fordi den både giver en god struktur til en ret, er proteinholdig og mætter godt. Og du behøver ikke være bange for, at dine sojaprodukter er skyld i, at truede dyr uddør. For hovedparten af den soja, der går til mad, bliver produceret i Europa og har hverken samme klimatryk eller skovfældning på samvittigheden, som den soja, der bliver produceret i Syd- og Nordamerika.

Hovedparten af de umodne bønner, du spiser, bliver produceret i Europa og har ikke skovfældning på samvittigheden.

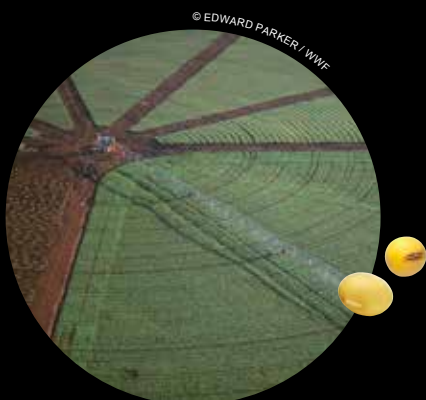
Det er dyr som jaguaren, WWF kæmper for at redde ved at arbejde for at sikre bæredygtig produktion af soja over hele verden.

WWF KÆMPER FOR REGNSKOVEN

Kina er en af de store importører af dansk svin. Faktisk er danske landmænd sammen med Tyskland dem i EU, der eksporterer mest til det kinesiske marked. Derfor har WWF rakt ud til flere kinesiske kødimportører og fået dem til at underskrive, at de vil arbejde hen mod, at kødproduktionen ikke indirekte har forårsaget ødelæggelse af naturområder. Og det er ikke det eneste, WWF gør for blandt andet at mindske fældningen af regnskov i forbindelse med sojaproduktion. Vi følger arbejdet med certificeringsordningen RTRS (Round Table on Responsible Soy), der er den bedste garant for bæredygtig produktion, og presser på for, at ordningen bliver udbredt og forbedret. Og så arbejder vi også for at sikre bæredygtig produktion af soja over hele verden med både virksomheder, myndigheder og forbrugere. Der er lang vej. Men vi er nået et stykke. For eksempel er rydningen af Amazonas i forbindelse med sojaproduktion faldet de seneste år på grund af pres udefra. Så håbet er at redde Cerrado-savannen på samme måde.

BIODIVERSITETEN GÅR TABT

Sojaens største skyggeside er tabet af biodiversitet. Rydder du en regnskov eller ødelægger et andet naturområde, falder antallet af dyre- og plantearter betydeligt i det område, og hvis mangfoldigheden af arter forsvinder, falder biodiversiteten. Og faktum er, at naturområder forsvinder hastigt i takt med, at sojabønner popper op af jorden. Halvdelen af den brasilianske savanne, Cerradoen, er allerede forsvundet. Cerradoen er hjemstavn for et yderst omfattende antal af vilde dyrearter og også et af de få områder, hvor biodiversiteten er ekstrem høj. 25 procent af Brasiliens truede arter findes i Cerradoen. Det er dyr som for eksempel jaguaren og mankeulven, hvis hjemsted altså er i gang med at forsvinde. Det betyder også, at et af verdens vigtigste økosystemer er i fare. Hvis rydningen af Cerradoen fortsætter i samme tempo, vil en tredjedel af savannens vegetation været væk i 2050, og det vil betyde total udryddelse af 480 plantearter.

Den brasilianske savanne, der er hjem for tusindvis af unikke arter, forsvinder hurtigere end nogen anden skov i verden til fordel for soyamarker.

Det er tankevækkende, at de vilde dyr nu udgør fire procent af pattedyrbiomassen på jorden. Mennesker og husdyr udgør 96 procent.

DET ER LOVLIGT AT RYDDE SAVANNEN

For 100 år siden blev der slet ikke produceret soja i Sydamerika. Oprindeligt blev soja dyrket i Europa og Asien, fordi det tempererede klima passede til bønner. Men med tiden har vi fremavlet den, så den kan tåle et varmere klima og dyrkes i lande, der har mere plads. Produktionen af sojabønner i Syd- og Nordamerika er tidoblet på 50 år. Alt imens vigtige naturområder, som Cerrado-savannen, er skrumpet voldsomt. Det er mange steder ikke ulovligt at ødelægge naturområder. Heller ikke selvom det går ud over både biodiversiteten, klimaet og de truede dyr og planter. Cerrado-savannen er hjemsted for et stort antal af verdens arter og er lige så vigtig for os og kloden som Amazonas. Men selvom den er et af klodens vigtigste økosystemer, må den alligevel i udstrakt grad vige pladsen for sojaplantager.

Den RTRS certificerede soja sikrer naturområder og vilde dyrs overlevelse. Men det er frivilligt at tilmelde sig certificeringsordningerne, og det betyder desværre, at meget af det soja, som danske grise, køer og kyllinger spiser, ikke er certificeret. ☹

Med sine seks meter er den verdens største rovfisk. Den er en overlegen dræbermaskine med sin sjette sans og sin massive muskelkraft. Bliv klogere på

HVIDHAJEN

TEKST: SIMBADA FETIC // FOTO: REINHARD DIRSHERL/ RITZAU SCANPIX

Hvidhagen har en sjette sans – “den elektriske sans”. Alle organismer udsender svage elektriske felter, når de bevæger sig, trækker vejret eller når hjertet slår. Disse elektriske felter er hajen i stand til at opfatte, og den kan derfor finde sit bytte, selv når byttet gemmer sig på havbunden.

Sidelinjen er en udviklet følesans, der fremstår som en markeret linje på begge sider. Linjen kan opfatte vibrationer i vandet fra byttedyr. Med den kan hajen på 250 meters afstand opfatte, hvilken retning byttet befinder sig i, og hvor hurtigt det bevæger sig.

Hvidhagen har, som andre hajer, ingen øjenlåg. Når hajen angriber og bider, har den en beskyttende hinde, som glider op foran øjnene.

Næseborene er placeret på undersiden af snuden. Den dertilhørende lugtesans er en af hvidhajens vigtigste attributter. Den er så effektiv, at hvidhagen kan lugte bare én enkelt dråbe blod i 100 liter vand.

Halen fungerer som en kraftig propel, der fører hajens torpedoformede krop gennem vandet i en fart på op til 50 km/t. I den fart kan hajen angribe sit bytte nedefra og kaste sig ud af vandet med det. Hvidhagen angriber med stor glubskhed, hvorefter den trækker sig lidt tilbage, indtil byttet forbløder.

Brystfinnerne bruges til at styre hajens retning og holde balancen.

Hvidhagen har sit navn, fordi den er hvid forneden. Den hvide farve gør det svært at se hajen nedefra, når solen skinner omkring den.

I munden kan tælles op til 300 trekantede, savtakkede tænder, der former sig i op til syv rækker. Grunden til de mange tænder er, at hajen ikke tygger sin føde. I stedet bruger den tænderne til at rive byttet i flere stykker, som den kan sluge med det samme.

Krumknivgræshoppe

DE STORE INSEKTER FORSVINDER FRA DANMARK

Flere myg og fluer, men langt færre sommerfugle, græshopper og vilde bier. Det kribler og krabler stadig over det ganske land, for mange af de mindre insekter trives i stor stil. De større insekter derimod har til nød holdt ud i et par hundrede år, men nu er det ved at være slut for mange af dem.

TEKST : MARIA HOUEN ANDERSEN // FOTO : LARS KRISTENSEN/PHOTO BY KRISTENSEN

Almindelig blåfugl

Lad os bare være helt ærlige. Hvis jeg remser op af nogle kendte insekter som tæger, lopper, hvepse og myg, så ryger skuldrene lidt op mod ørerne, og et lettere ubehag risler ned ad ryggen på de fleste af os. Vi er lynhurtige til at klaske myggen, hvis den skulle forville sig hen på et bart lår en varm sommerdag, og har et stankelben kantet sig ind i vores beboelse, bliver den kvast og mast og ender sine dage i toilettet, hvor den med et enkelt ryk hvirvler ned i kloakken.

Nej, det er ikke de store kærligheds-erklæringer, vi mennesker har til overs for det, vi ofte betegner som kryb og kravl. Lidt anderledes har vi det med smukke, farverige sommerfugle, hyggelige humlebier, græshopper og mariehøns. De må for manges vedkommende gerne have lov at svæve omkring, summe lystigt eller flyve op til Vorherre og bede om godt vejr. Men netop de større insekter, som både sommerfugle, græshopper og biller, er ved at forsvinde fra Danmark. På bare 50 år, har vi mistet 53 bi-arter og 12 forskellige dagsommerfugle-arter.

“Det, vi oplever i øjeblikket, er, at mange arter har holdt ud i måske 1-200 år med meget små bestande, men nu knækker filmen. Man kalder det extinction debt, hvilket betyder, at der er en gæld af uddøen, som bliver sparet op, og pludselig forsvinder arterne”, fortæller seniorbiolog hos WWF, Thor Hjarsen.

FUGLENE MANGLER FØDE

En tysk undersøgelse, der udkom i 2017, viste, at vægten af flyvende insekter som for eksempel vilde bier, dagsommerfugle

og natsværmere på 63 naturbeskyttede områder rundt omkring i Tyskland er blevet reduceret med mere end 75 procent i løbet af blot 27 år. Helt praktisk satte forskerne insektfælder op og vejede hvert år deres fangst, som de måtte konstatere, faldt drastisk år for år.

“Det lyder voldsomt, men resultaterne i Tyskland passer meget godt med de iagttagelser, vi har gjort i Danmark. Her er vi ved at miste en lang række fuglearter, som æder store insekter, fordi de ikke kan finde føde nok, men også

fordi deres levesteder forsvinder”, fortæller Thor Hjarsen.

De fugle, vi allerede har mistet eller er ved at miste, er arter som den ikoniske hvide stork, ellekrage, hærfugl, pirol, mellemflagspætte og den lillebitte kirkeugle. Derimod er fugle, som for eksempel land- og bysvaler, der lever af små insekter, ikke gået nævneværdigt tilbage, hvilket tyder på, at der ikke er den samme nedgang i små insekter, som for eksempel fluer og myg.

MENNESKET ER EN KATASTROFE

Der er mange årsager til, at insekterne forsvinder fra Europa. Højere temperaturer på grund af klimaforandringerne virker negativt på nogle typer af insekter, fordi de har tilpasset sig stabile temperaturer, men herhjemme har de seneste års høje forbrug af pesticider, kunstgødning og gylle i landbruget vist sig i form af langt færre vilde blomster og derfor også insekter.

Den største synder er dog insekternes mangel på steder at leve. “For bare 30 til 40 år siden var grøftekanterne langs landevejene fyldt med vilde blomster som blåhat, høgeurt og kællingetand. I dag er de fleste grøftekanter kun med ☹

“FOR BARE 30 TIL 40 ÅR SIDEN VAR GRØFTEKANTERNE LANGS LANDEVEJENE FYLDT MED VILDE BLOMSTER OG BLÅHAT, HØGEURT OG KÆLLINGETAND.”

Seniorbiolog Thor Hjarsen.

Marienhøne

Ørentvist

Insekter er den største gruppe af dyr, vi har på kloden, og der findes utroligt mange forskellige slags. Fluer, sommerfugle, biller, myrer, hvepse og mariehøns er kun nogle af dem. De kan være så små, at man næsten ikke kan se dem, eller blive op til 30 centimeter lange. Forskerne mener, at der har levet insekter på Jorden i mange hundred millioner år, og af alle de dyrearter, vi kender i dag, er 80 procent insekter.

Okkergul randøje

græs på grund af næringsstofbelastningen. Og slåning flere gange årligt hjælpe slet ikke på insekternes mulighed for at finde nektar og pollen”, fortæller Thor Hjarsen.

Men det er selvfølgelig ikke kun blomstrende grøftekanter, der gør en forskel. Der mangler især urørte naturområder som vilde skov-enge og græsland, som udgør en forsvindende lille del af det danske landskab.

”Vi ser en uddøen af arter, heriblandt insekter, fordi vi mennesker fylder utrolig meget. Vil vi vende den negative udvikling, må staten gå foran. Stopper vi skov- og landbrugsdriften på Naturstyrelsens arealer, bliver fem procent af Danmarks areal vild natur. Det ville være en god start, selvom vi stadig er milevidt fra det nuværende globale mål, som siger 17 procent.”

DET HELE HÆNGER SAMMEN

Stor eller lille. Alle insekter spiller en rolle i økosystemet. Og for insekternes vedkommende er de ikke bare føde for en masse andre dyr, de er også naturlige nedbrydere og bestøvere. Det hele hænger jo sammen, fortæller seniorbiologen, der dog ikke taler om et direkte kollaps af økosystemet eller en eventuel fødevarekrise, fordi insekterne fortrækker fra Danmark.

”Vi mennesker er hele tiden i stand til at finde løsninger på de problemer, vi selv laver. Hvis vi synes, at der mangler bestøvere til æbleplantagen eller kirsebærplantagen, så sætter avleren bare bistader med levende

honningbier op. Det, der er skidt ved det, er, at honningbier rent faktisk er husdyr og konkurrerer med de vilde bier om nektar”, fortæller Thor Hjarsen, der mener, at det er særligt problematisk, at der i dag tillades flere tusinde honningbistader i natur, der er beskyttet, på trods af forskernes advarsler om, at det går ud over de

vilde insekters mulighed for at finde mad.

Men når alt kommer til alt, kan vi ifølge biologen, i virkeligheden sagtens undvære sommerfuglene, de vilde bier, storken og kirkeuglen. Spørgsmålet er bare, om vi har lyst til det.

”Man kan godt sige, at mange insekter er unyttige, men hvorfor skal de være nyttige for os mennesker for at have eksistensberettigelse? Musvitterne er jo hellere ikke nyttige, men vi glædes over, at de kommer på foderbrættet eller i fuglekassen, og sådan er det med en lang række smukke og særlige arter, som lige nu forsvinder fra den danske natur”. ☺

“VI SER EN UDDØEN AF ARTER, HERIBLANDT INSEKTER, FORDI VI MENNESKER FYLDER UTROLIGT MEGET. VIL VI VENDE DEN NEGATIVE UDVIKLING MÅ STATEN GÅ FORAN”.

Seniorbiolog Thor Hjarsen.

Larve af brun bjørnespinder

Grøn bladhveps

5 Ting du kan gøre, som insekterne vil elske

De danske insekter mangler steder at leve, men du kan hjælpe dem ved at gøre din have insektvenlig. Som bonus får du et rigt fugleliv. Biolog og have-entusiast Rikke Milbak guider dig her.

TEKST : MARIA HOUEN ANDERSEN

1 Start i det små

Lad for eksempel dele af din græsplæne være i fred, når du slår græs. Har du en blandet hæk eller en ligusterhæk, så vent med at klippe den, til den har blomstret. Skal du have en ny hæk, så fokusér på at få en masse blomstring ind i hækken. Vælg for eksempel tjørn, røn, tørst og pil - nogle af de hjemmehørende træer og buske, som de fleste insekter er knyttet til.

2 Gå efter danske planter

Mange af de danske, vilde blomster er typisk dem, vi kalder ukrudt, og som vi luger væk under busken. Men mange sommerfugle knytter sig til netop dem. For eksempel knytter den smukke dagsommerfugl Aurora sig til løgkarse, som ofte bliver luget væk. Men allerede fra i år er havecentre faktisk begyndt at have mange flere vilde, danske arter på hylderne. Det er noget nyt, så spørg endelig efter dem.

3 Sørg for vand

Drømmer du om flotte guldsmede eller andre vandlevende insekter, så skal du have en lille dam. Hvis du kan skaffe en stor murerbalje, skal der nok komme større insekter, men har du kun en lille balje, så er det også fint. Som sidegevinst får du besøg af småfugle og pindsvin. Husk at grave baljen ned og læg sten i, så pindsvinet kan komme op, hvis det skulle falde i, og køb en vandplante, så vandkvaliteten holder sig fin.

4 Dødt træ er et hit

Vil du tilgodese nogle af vores store, fine biller, så sørg for at have dødt ved i din have. Du kan for eksempel købe en stak brænde og bygge en skulptur eller bruge træ til at afgrænse dine bede. Du kan også have fine, små stubbe, som børnene kan sidde på eller tippe og opleve insekterne, som søger fugten under stubben.

5 Fortæl andre om dit eksperiment

Fortæl meget gerne dine naboer, at du er gået i gang med et lille eksperiment, som går ud på at give plads til naturen for at se, hvad der kommer ud af det. Ellers kan det være, at de tror, at der er noget galt inde hos dig, når tingene begynder at se anderledes ud.

PSST...

Når du går på opdagelse og ser en masse nye, spændende insekter i din have, kan det være, at du bliver nysgerrig på, hvad det er for nogle. Prøv at gå på Naturbasen.dk. Her kan du uploade et billede af et insekt og spørge, hvad det er for et, så får du svar inden længe.

HUSK! Når du har mange insekter, får du også et rigt fugleliv.

Agerhumle og cosmos

VILDE VARER TIL SALG

Smukke håndskårne figurer, skindtasker og farverige halskæder. Det er utroligt, hvad du kan finde på hylderne, særligt når du rejser udenlands i ferien.

TEKST: MARIA HOUEN ANDERSEN // FOTO: © WWF-US / KEITH ARNOLD

1. KORAL ER ÅRETS MODEFARVE

... men er meget finere i havet end omkring en hals. Koraller er levende dyr, som fungerer som børnehaver for mere end 25 procent af livet i havet. Fiskene gemmer sig i korallerne som små, så de kan vokse sig store, inden de svømmer ud i det store ocean.

2. GIV HÅRET EN KAM

... men helst en kam, der er lavet af noget andet end skildpaddeskjold. Skildpadden har nemlig arbejdet hårdt på at bygge sit skjold, som er en del af dens skelet. Skjoldet består af sammen-voksede hvirvler inderst og brede ribben og knogleplader, som skildpadden danner i sin læderhud.

3. BLØD HÅNDTASKE AF SKIND

... der ofte er taget fra krokodillens mave. Resten er krokodillens skind er hårdt og uigennemtrængeligt og dårligere egnet til at lave handsker, tasker og sko af. Det er imidlertid indrettet til at beskytte krokodillen og er så hårdt, at det kan modstå pile, spyd og endda nogle patroner.

4. ET SMUKT BÆLTE

... er der stor efterspørgsel på. Det gør derfor det usædvanlige skældyr til det mest ulovligt handlede pattedyr i verden. Wildlife-kriminalitet er den fjerdemest indbringende kriminalitet i verden. Der handles for op mod 100 milliarder kroner årligt.

Hvert år bliver omkring 20.000 afrikanske elefanter dræbt af krybskytter for deres stødtænder.

5. ET VILDT VIDUNDERMIDDEL

... har hornet fra et næsehorn aldrig været. Derfor giver det meget lidt mening, at næsehornet bliver jagtet og dræbt for sit horn. I Sydafrika dør tre næsehorn om dagen for krybskytternes hånd. Hornet er lavet af keratin. Det samme stof som vores negle er lavet af.

6. BOOTS FOR WALKING

... lavet af skællene fra en pangolin. Skældyret, som det også bliver kaldt, er faktisk det eneste pattedyr med skæl, men de flotte skæl gør den lille fyr særlig attraktiv for krybskytter, der nedlægger 300 skældyr hver eneste dag.

7. STILFULDE ELFENBENSARMBAND

... lavet til pynt, har en noget vigtigere funktion på sin ejermænd, verdens største landdyr, elefanten, der blandt andet bruger sine stødtænder til at grave efter vand, salt og rødder med. Det er særligt i det, man kalder Den Gyldne Trekant - grænseområdet, hvor Myanmar, Thailand og Laos støder op mod hinanden - at den illegale handel foregår.

“JEG FANDT MAGIEN EN VARM SOMMERAFTEN

En gammel, tilgroet grund fuld af liv er lykken for klimaaktivist og forfatter Signe Wenneberg.

TEKST : FORTALT TIL MARIA HOUEN ANDERSEN // FOTO : CARSTEN BUNDGAARD

Den aften, jeg besluttede at købe min sommerhusgrund, var helt magisk. Jeg var til en middag, der fandt sted på en mark uden for Tisvildeleje ved Gribskov.

Det var langt ude på landet, og der gik får, grise og høns rundt omkring os. Jeg besluttede at gå en lille tur, og pludselig stod jeg på en forladt sommerhusgrund, som var helt tilgroet. Det var varmt, måske 30 grader, og jeg kunne mærke, at her var et stykke land, hvor der ikke havde været mennesker i virkelig lang tid. Der var den her magi, som opstår, når naturen tager over.

Når græs får lov at vokse så højt, som det kan blive, fordi det ikke er blevet slået i to til tre år, så vokser der flere forskellige slags græsser og blomster frem, og nede i det summer det af liv. Hvis du slår græsset til side med hånden og kigger ned, så er

der myrer, tusindben, bænkebidere, mus, sommerfugle og al mulig anden magi.

Stedet her havde med andre ord en biodiversitet, som ellers er forsvundet mange steder.

Jeg er vokset op på en skovridergård, der ligger i Boholte Skov på Sydsjælland, ved Bregentved. Min mor var skolelærer og tidligt optaget af biodynamik og økologi og typen, der holdt plante-farvningskurser i bunden af haven. Derfor var vores have meget vild med vilje - og det før, det

blev noget, man talte om. Det var bare sådan, hun syntes, det skulle være. Vi havde mange forskellige slags træer og buske i vores have, fordi der havde boet skovridere på stedet tidligere, og de eksperimenterede med alle mulige forskellige arter. Jeg

kendte skoven og dyrene i den meget indgående. Jeg vidste, at der var engblommer ved en bestemt bæk, og hvor de blå anemoner, som er fredede, voksede. Hvis jeg ville lave kastanjedyr, fandt jeg de få gamle kastanjetræer, som var helt pandekagehusagtige, og jeg kunne nemt finde de vilde æbletræer i udkanten af skoven og de vilde hindbær og brombær. Skoven havde alle de her ting, fordi det var en rigtig gammel skov og ikke en juletræsskov.

Jeg endte med at købe sommerhusgrunden og har prøvet at bevare så mange træer, buske og andre planter som muligt. Jeg har gjort alt for at undgå at parcelhusificere grunden, for både dyr og planter var her først. Det gamle hus måtte jeg desværre rive ned, men jeg sørgede for at bygge det nye hus på pæle, så landskabet ligger så uberørt som muligt til glæde for dyrene. Det betyder, at der i dag bor en snog under huset, og at der for eksempel er kæmpestore tudser og et meget rigt fugleliv. Som voksen har jeg det endelig som om, jeg er kommet rigtigt hjem. ☺

Kald mig bare klimaaktivist

Signe Wenneberg er 50 år, klimaaktivist, journalist og forfatter. Hun blogger om alt fra hverdagsaktivisme, grønne løsninger, cirkulær økonomi til bæredygtigt byggeri. Hendes sommerhus er i øvrigt verdens første FSC-certificerede træhus på pæle.

Du kan følge Signe her:
signewenneberg.dk/instagram.com/
og signewenneberg.dk

3

GODE RÅD TIL EN PLASTFRI SOMMERFERIE

Vi bruger ofte ekstra meget plastik, når vi holder fri. Følg vores nemme råd, så er du med til at mindske forureningen med plastik, imens du er på sommerferie.

TEKST : MAJA NYVANG // FOTO: © WWF / JAMES MORGAN

1 MEDBRING DIN EGEN SÆBE

Så hjælper du hotellerne med at spare på indpakkede engangssæber og plastikflasker. Som eksempel skiftede Marriott International deres engangs-sæbeflasker ud med pumpeflasker, som de kan genbruge, på fem hotelkæder. På den måde sparer de 170.000 kilo plast om året.

2 SÆT DIG NED OG SPIS

Smæk stængerne op og nyd din mad og dine drikkevarer sidende i stedet for at købe med på farten. På den måde får du både slappet af, samtidig med at du sparer kloden for en masse overflødig emballage.

3 FÅ DIN IS I EN VAFFEL

Når du vælger at få din is i en sprød vaffel i stedet for i et bæger med plastikske, så undgår du helt at producere affald. Den franske by Nice fjerner plastikaffald fra deres strande for to millioner Euro om året. Det svarer til knap 15 millioner danske kroner om året.

STØT VORES KAMP MOD PLASTIKFORURENING

DONÉR PÅ MOBILEPAY NR. 88472
ELLER PÅ [BIDRAG.WWF.DK/SOMMER2019](https://bidrag.wwf.dk/sommer2019)